

ZALOŽENÍ KRÁLOVSKÉHO MĚSTA

POVĚSTI ROZLIČNÉ O ZALOŽENÍ
MĚSTA

Prameny o založení města Jevíčka mlčí. Proto si lidová fantasie historii sama doplnila jednoduchým způsobem. Povíme Vám tu pověst nejlidovější.

Král Přemysl Otakar II. jel se svou družinou napříč Malou Hanou a tu pojednou uviděl na zemi malé víčko od krabičky. I vzkřikl: Jéé, víčko. Při tom to jéé je malohanácké jadrné vyjádření podivu. Králova družina na pamět té události založila město a nazvala je Jevíčko. Ale bylo to obtížné cestování pro krále, když na každém skoro kroku zakládal města, vesnice a hrady. S vymýšlením jmen si však hlavu nelámal. Vyšel z pomezí hvozdu, přišel k němu domácí člověk, prohlédl si cizince od hlavy k patě a zeptal se: Dez bel? (Kdes byl?) a už byla založena vesnice se jménem Dzbel. O kus dále přejeli do vsí, kde právě zemřel opat. Nebylo tu opata více, a tak jsou povstali Opatovice. Po té těžké práci si odpočinuli v boru tínu (stínu) a už tu byl Borotín. Ze si zapíchnul trn do nohy u Trnávky to přejdeme jako samo-

zřejmou věc. Zajímavější to však bylo s chudým ptáčkem Velenem, který po podobné příhodě vzkřiknul: Nebudu už bosko více chodit, aby tak dal nesmrtelné pojmenování pro Boskovice.

Jsou však i jiné pověsti o založení města. Méně známé. Jako třeba záhadný perštejnský rukopis. Abraham Hossmanus, historiograf císaře Rudolfa II., píše tu o původu městeček, vsí a klášterů na straně 117. o Jevíčku: Léta Páně 940 kníže moravský Olgus, sotva nastoupiv na velehradský trůn, na malé říčce jménem Jevíčka město kamennou zdí opevněné postavil na ochranu proti Čechům, kteří lidu zdejšímu porážky činili a vpády působili. Od této říčky dostalo město svoje jméno.

V jiném perštejnském rukopise: „Pamięci rozlyczny Králowstwy Czeského a Markrabstwy Morawského“ na straně 838. se píše: „Kníže Moravský Mojmir II., když se zmocnil se po Privinovi knížecího stolce, postavil v Jevíčku pohanský chrám zasvěcený Diewici, což byla jakási slovanská Venuše, a v něm sochu pohanskou této Diewice postavil, aby se tu pohanské obřady a tance prováděly. Toto místo bylo tak proslulé, že sem putovaly i národy panonské Istriie, Rhetie, Dalmatie a Sarmatie k pohanským slavnostem. Od modly Diewy zval lid toto místo Diewičko. Až roku 862 přišli sem svatí Cyril a Metoděj, ti pohanský chrám rozvrátili a roku 865 nový chrám ke ctí Panny Marie postavili a posvětili za přítomnosti Rastislava, knížete moravského, a velkého množství knížat a urozených osob. Zde pak roku 1172 Filíp, biskup poznaňský, z rodiny pánů z Perštánu v Polsku rodem, klášter založil a do něho uvedl otce řádu sv. Augustína.“

Tyto pověsti vypsaly z nadepsaných rukopisů Dismas Josef Ignác von Hofer a dne 25. 8. 1730 je poslal do jevíčského augustiniánského kláštera, jehož převor Heřman Frey je pojal úvodem do svého diplomatáfe.

To vše, co jsme tu uváděli, jsou jen a jen pověsti ničím nepodložené. Kdy bylo Jevíčko skutečně založeno,

neví se přesně ani dnes. Zdá se však, že tu byla ještě před založením města celnice s tvrzíštěm. Poblíže stávala malá slovanská dědina s typickým půdorysem ulicovým, dnešní Zadní ulice, a ta byla po založení města připojena jako předměstí. Už ve jméně se ukazuje starobylé pojmenování „ulice“, kterého se kdysi používalo pro pojmenování návsi. V Zadní ulici nacházejí se střepy velkých staroslovanských zásobnic z tuhé hlíny a ty svým původem sahají až do X. a XI. století. Stejně střepy se nacházejí hromadně i v místech dnešního města. Celá taková zásobnice byla nalezena při kopání krytu v roce 1938 v domě č. 126 na náměstí. Byla zapuštěna hrdlem dolů a spravována železnými nýtky. Dno bylo proraženo a zásobnice vyplněna popelovitou hlínou s uhlíky.

Založením města ztratila dědina „Zadní ulice“ svoje jméno i pozemky, nebo naopak dala svoje staré jméno nově vzniklému městu, jak bylo obvyklé u jiných měst? V době, kdy bylo město založeno, nesla většina sídel roviny Malé Hané jméno čelední. Staré pojmenování města zachované v německém názvu zní Gewicz, což v češtině zní Jevíce podobně jako Sudicz – Sudice. To by poukazovalo na čelední jméno vzniklé z pohanského jména původního otce čeledí Jevíka. Bylo tedy jméno starého sídla Jevíce, po zrušení místa nepřáteli dostalo místo jméno Jevičsko a toto jméno se přeneslo na město založené na pustině. Kdyby tomu tak skutečně bylo, nebyla by Zadní ulice postavena v půdorysu ulicovém, ale byla by přičleněna organicky k městu. Není tedy ani tato these příliš pravděpodobná. Přirozenější jest výklad, že Jevičko jest pojmenování topické podle říčky Jevičky. V nejstarších pramenech se píše město jménem Jewiczka, tedy na konci s -a, někdy -o. Jmenuje se tedy po řece neb místu jako Trnávka, Svitávka. Jinde se jméno Jevičko pokládá za topické po porostu strání jívou, tedy jako Jivíčko – Jevičko (Sel. arch. VI. 268).

NEJSTARŠÍ ZMÍNKY O JEVIČKU

Po prvé se jméno města Jevička vyskytuje v listině z roku 1145 (CDM I 232), v níž kníže Otto daroval klášteru litomyšlskému šestý denár ze cla v Jevičku a z mostu v Letovicích. Listina je však falešná. Je to padělek XIX. století a patří mezi Bočkiana.

Po druhé se jméno Jevička vyskytuje k roku 1200 (CDM II, 81; Fr II 351). Kníže Jindřich Vladislav daroval tehdy klášteru hradištskému v Olomouci trhovou ves Knínice, Cetkovice, Uhřice a rozsáhlý les s právem vyklučiti a osaditi tento les kolonisty. Hranice tohoto lesa byly přesně popsány. Mezi jiným se uvádí, že hranici tohoto lesa tvoří veřejná cesta vedoucí z Jevička do Konice. I v tomto případě jde o padělek, ale o padělek velice starý. Popis těchto hranic byl do listiny vložen dodatečně až někdy kolem roku 1270, když měl klášter spor o hranice s pánem z Lešan a tato listina měla u soudu práva kláštera prokázati. Lokalisace jmen uvedených v listině nepůsobí už dnes potíží. Popis hranic začíná na říčce jménem Studená. Tuto říčku známe ještě z jiné listiny od krále Václava z roku 1240. Tu se uvádí, že vyhábá-li se někdo mýtu ve Svitávce, má mýtný právo pronásledovati ho směrem k Jevičku až k říčce, jež sluje Studená (CDM II 327). Dosud byly spory o to, kde tato říčka leží, ale nepochybně jde o potok, pramenící u Svárova v trati Studená a tekoucí od Opatovic napříč celou Malou Hanou, takže tvoří přirozenou hranici a překážku a kdo chtěl k Jevičku, musel potok překročiti. Jeho voda je skutečně studená, protože sbírá svoje vody ze silných pramenů v parku opatovického zámku.

Popis hranic začíná tedy na říčce Studené a tento počátek můžeme položit na styk dnešních tří katastrů, Jaroměřic, Jevička a Uhřic. Odtud jde hranice k místu, jež sluje Rachowkop, to by mohla býti trať „Hrádkov“ u Usobrna. Odtud pokračuje hranice po veřejné cestě, jež vede z Jevička do Konice. Toto místo jest úplně